

Nr 413.

Av herr Aman m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående studentsociala stödåtgärder föreslås bl. a., att riksdagen skall godkänna av departementschefen förordade grunder för studielån med statlig kreditgaranti. Dessa grunder innebära bl. a., att de statsgaranterade studielånen skola utgå endast till studenter, som inskrivits tidigast höstterminen 1948. Som skäl för denna begränsning anföres, att en alltför stor belastning på de garantibeviljande organen vid själva starten måste undvikas.

Höstterminen 1950 torde vid Sveriges universitet och högskolor, inklusive socialinstituten, finnas ca 16 000—17 000 studerande. De två yngsta årskullarna jämte de under höstterminen 1950 inskrivna — d. v. s. de som skulle komma i åtnjutande av de statsgaranterade studielånen — torde uppgå till ca 7 000—8 000 personer. I dessa yngsta årskullar finns emellertid ett proportionsvis större antal personer än i de äldre, vilka icke ha det för erhållande av statsgaranterat studielån erforderliga studentmedelbetyget eller andra studiemeriter. I själva verket torde på grund härav de statsgaranterade studielånen enligt det föreliggande förslaget komma att vara begränsade till ca $\frac{1}{3}$ av det klientel, för vilket låneformen är avsedd.

Den föreslagna begränsningen innebär således, att större delen av dem, som för närvarande bedriva universitets- och högskolestudier, på grund av att de inskrivits före höstterminen 1948 icke kunna komma i åtnjutande av de nya studielånen. Studietiden varierar avsevärt för olika examina; för olika ämbets- och därmed jämställda examina varierar den normala studietiden mellan två år (t. ex. för gymnastikdirektörsexamen) och åtta år (för medicine licentiatexamen); för de specialiserade licentiatexamen och doktoraten kan den normala studietiden uppgå till tio år eller mera. Den i propositionen förordade begränsningen innebär således, att vissa personer, som ha t. ex. sex års studietid kvar till examen av det förstnämnda slaget eller t. ex. åtta års studietid kvar till licentiatexamen eller doktorat, icke kunna komma i åtnjutande av studielånen, medan vissa personer, som endast ha en eller annan termin kvar till examen, skola kunna erhålla studielån.

Det torde svårligen kunna bestridas, att den i propositionen förordade begränsningen dels till en början betydligt minskar värdet av den före-

slagna stödformen, dels ger ett i förhållande till det reella lånebehovet synnerligen irrationellt urval. Ej heller torde det kunna bestridas, att de skäl, som motivera inrättandet av statsgaranterade studielån för studenter inskrivna tidigast höstterminen 1948, med åtminstone samma styrka göra sig gällande för studenter, som inskrivits tidigare. Dessa kunna visserligen efter avlagd examen erhålla s. k. akademikerlån, men i många fall dröjer det som nämnts ännu en avsevärd tid, innan slutexamen avlagts. För flera av de här avsedda studerande torde svårigheter råda att anskaffa det för studiernas slutförande erforderliga kapitalet. I själva verket torde dessa svårigheter, vilkas undanröjande ju är syftet med de statsgaranterade studielånen, snarast vara större än för de senast inskrivna studenttårgångarna, detta av många orsaker (bl. a. bör framhållas, att de yngre men icke de äldre studenttårgångarna kunna erhålla statsstipendier i form av fri kost och bostad).

I 1945 års universitetsberednings betänkande IV visas (s. 144 ff., s. 172 ff.), att avbrottsfrekvensen för studenter från socialgrupp III, som påbörjat universitets- och högskolestudier, är större än avbrottsfrekvensen för studenter med samma studentmedelbetyg i socialgrupperna I och II. Härav drages den slutsatsen, att även de sociala (ekonomiska) förhållandena orsaka studieavbrott. Att studenter från fattigare hem trots goda studentbetyg i så stor utsträckning nödgats avbryta sina studier, torde i ej ringa mån bero på att svårigheter uppstått att anskaffa det för studiernas fortsättande erforderliga kapitalet.

Att frigöra även studerande inskrivna före höstterminen 1948 från beroendet av borgensmän och livförsäkringsskydd vid anskaffandet av erforderligt studiekapital är i högsta grad befogat både med hänsyn till det principiellt önskvärda att underlätta högre studier och den rådande bristen på intellektuell arbetskraft. Redan ur denna sista synpunkt vore det synnerligen beklagligt, om personer med goda studieförutsättningar skulle behöva avbryta redan påbörjade studier på grund av svårigheter att anskaffa studiekapital.

Av vad här anförts torde ha framgått, att, därest till en början en begränsning av de nya studielånen till vissa studenttårgångar nödvändigtvis skulle behöva företagas, denna i stället borde ske på så sätt, att endast studenter, som hade t. ex. två år eller längre tid kvar till slutexamen, skulle kunna komma i åtnjutande av desamma; dock borde härvid i de fall, då erhållande av statsgaranterade studielån var en absolut förutsättning för studiernas fullföljande, även studenter med kortare tid till slutexamen kunna erhålla dylika.

Varje begränsning till vissa studenttårgångar måste emellertid medföra bestämda olägenheter. Det synes emellertid, som om en sådan begränsning skulle kunna undvikas. Det bör härvid erinras om att studentsociala

utredningen föreslagit, att såväl nyinskrivna som tidigare inskrivna studenter, utan hänsyn till när de inskrivits, skulle vara låneberättigade och att mot detta utredningens förslag, såvitt framgår av propositionen, inga invändningar riktats från någon remissinstans.

Med statsfinansiella skäl torde en begränsning av nämnd art icke kunna motiveras. Dels bli de enda kostnaderna, som åsamkas statsverket, eventuella förluster på grund av att låntagaren icke kan fullgöra sin betalningsskyldighet, och denna risk torde vara mindre för dem, som redan bedrivit två års studier, än för andra, dels är den kategori, som det här är fråga om, mycket liten i förhållande till alla de studenter, som inom en icke alltför avlägsen framtid komma att inneha eller ha innehaft statsgaranterade studielån.

I propositionen anföres som nämnts också endast ett skäl, ett administrationstekniskt, för den förordade begränsningen, nämligen att en alltför stor belastning på de garantibeviljande organen vid själva starten måste undvikas. Det synes emellertid, som om riskerna härför överdrivits.

Vid inrättandet av de existerande s. k. akademikerlånen visade det sig, att belastningen på den lånebeviljande instansen, garantilånenämnden, vid starten blev så stor, att olägenheter uppstodo. Eftersom akademikerlånen utlämnas till personer, som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen, måste garantilånenämndens normala årskapacitet motsvara lånebehovet hos en årskull utexaminerade. Vid låneformens inrättande gjordes emellertid ingen bestämd begränsning, utan lånen kunde erhållas av alla personer, som tidigare avlagt akademisk examen. Följden härav blev en stark tillströmning vid starten av låneansökningar från tidigare examine-rade. Beträffande de statsgaranterade studielån, som nu förordats och som skola utgå redan under studietiden, äro emellertid förhållandena helt annorlunda. De lånebeviljande organens normala årskapacitet måste motsvara lånebehovet hos alla inskrivna universitets- och högskolestuderande; när samtliga studenter, som inskrivits före höstterminen 1948, lämnat utbildningsanstalterna, komma ju lånen att stå öppna för alla inskrivna, och lånen skola enligt det föreliggande förslaget beviljas för ett år eller en termin i sänder. Vid en begränsning till studerande inskrivna senast höstterminen 1948 och vid i framtiden oförändrat lånebehov skulle således statsstipendienämnderna i enlighet med vad ovan anförts till en början endast få ca $\frac{1}{3}$ av den belastning i fråga om antalet låneansökningar, som sedan blir normal. I själva verket torde emellertid belastningen vid starten med den i propositionen förordade begränsningen komma att utgöra en ännu mindre del av den framtida normala belastningen i fråga om antalet låneansökningar. Dels torde studentantalet fortsätta att stiga, dels torde

låneformen komma att utvidgas till nya kategorier, dels medför en vidgad social rekrytering säkerligen ett procentuellt större lånebehov.

Även om de statsgaranterade studielånen från början skulle utgå även till personer inskrivna före höstterminen 1948, skulle således belastningen i fråga om antalet låneansökningar likväl bli mindre än vad som måste motsvara statsstipendienämndernas framtida normala kapacitet. Visserligen kommer till en början antalet låneansökningar från personer, som icke tidigare erhållit lån, att bli större än den normala belastningen av sådana låneansökningar, men detta förhållande torde näppeligen kunna tillmätas avgörande betydelse, eftersom även ansökningar om förnyat lån från personer, som tidigare innehaft lån, måste underkastas ungefär samma realprövning. Hos statsstipendienämnderna finnas, även om de delvis komma att om- och nyorganiseras, i stor utsträckning erfarenheter av handläggning av en liknande hjälpform, nämligen de räntefria studielånen. Med hänsyn härtill torde de praktiska förhållandena icke påkalla, att man utgår från att statsstipendienämnderna till en början blott skulle kunna bära mindre än $\frac{1}{3}$ av den normala framtida belastningen i fråga om låneansökningar. Vidare kommer, om studenter inskrivna före höstterminen 1948 ej skola kunna erhålla statsgaranterat studielån, en normal belastning i fråga om låneansökningar att åvila statsstipendienämnderna först när samtliga dessa studenter lämnat utbildningsanstalterna, d. v. s. om minst sex å åtta år. Nödvändigheten att undvika en alltför stor belastning vid själva starten kan naturligtvis icke motivera, att studenter inskrivna före höstterminen 1948 ännu lång tid efter låneformens inrättande skola vara utestängda från möjligheten att erhålla statsgaranterade studielån.

Vad som emellertid möjligen skulle kunna motivera en viss begränsning av antalet *höstterminen 1950* låneberättigade är, att inom statsstipendienämnderna vissa principdiskussioner angående tillämpningen av bestämmelserna om grunderna för utdelande av lån torde få äga rum i samband med den första utdelningen. Den ökade belastning, som blir följderna härav, torde emellertid icke vara mera betydande än att den borde kunna bäras av nämnderna. Om man emellertid försiktigtvis vill åstadkomma en begränsning av antalet låneansökningar vid själva starten, skulle detta lämpligen kunna ske på så sätt, att höstterminen 1950 lån utdelas antingen endast till dem, som äro inskrivna efter en viss termin, eller endast till dem, som ha minst ett visst antal år kvar till slutexamen, medan från och med vårterminen 1951 lånen stå öppna för alla inskrivna. Det bör i detta sammanhang beaktas, att beviljandet av lån åt studenter i äldre årgångar blir mindre arbetskrävande än vad gäller de yngre årgångarna, eftersom studielämpligheten lättare kan konstateras för de förstnämnda. Det torde icke finnas någon anledning anta, att initialsvårigheterna icke skola vara i huvudsak övervunnna vårterminen 1951, och statsstipendienämnderna bära således vid denna

tidpunkt kunna bära en normal belastning i fråga om antalet låneansökningar.

Även andra utvägar erbjuda sig, därest man vill undvika att definitivt utestänga studenter inskrivna före höstterminen 1948 från möjligheten att erhålla statsgaranterat studielån, men det ovan angivna förfarings sättet synes vara att föredraga.

Därest det skulle anses önskvärt, att även den normala belastningen på statsstipendienämnderna minskades, skulle detta kunna åstadkommas genom att garantilån icke som i propositionen förordats beviljades för en termin i sänder under de tre första terminerna, utan redan från studiernas början för ett år i sänder. Det bör erinras om att universitetskanslern, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, skolöverstyrelsen och Sveriges förenade studentkårer förordat, att lånen redan från början utdelas för ett år i sänder. Redan att departementschefen förordat högre betygskrav för erhållande av kreditgaranti uteslutande på grundval av studentbetyget än vad studentsociala utredningen och remissinstanserna gjort, gör det motiverat att icke begränsa lånebeviljandet till en termin. Det bör även framhållas, att för många studieriktningar några bevis på studielämplighet i form av akademiskt tentamensbetyg eller dylikt icke kunna föreligga redan efter en termin. Dock torde i enlighet med vad ovan anförts denna ändring icke vara nödvändig för att statsstipendienämnderna redan från vårterminen 1951 skola kunna bära en belastning motsvarande lånebehovet hos samtliga inskrivna. Ur andra synpunkter synes emellertid ifrågakvarande ändring förtjänt att övervägas.

En utsträckning av rättigheten att erhålla lån till studenter inskrivna före höstterminen 1948 torde icke behöva fordra någon ökning av förvaltningskostnaderna utöver vad i propositionen föreslagits. Denna ökning synes nämligen tillräcklig för normal belastning av statsstipendienämnderna.

Med stöd av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 måtte uttala, att de statsgaranterade studielånen åtminstone från och med vårterminen 1951 böra kunna beviljas även åt studerande, som inskrivits vid vederbörande utbildningsanstalt före höstterminen 1948.

Stockholm den 28 mars 1950.

Valter Aman.

Ivar Persson.

Einar Eriksson.

Åke Holmbäck.

Harald Nordenson.

Torsten Andrée.

S. G. W. Wahlund.

Hardy Göransson.

Georg Andrén.